

זכרון עולם

האשה
החשובה ודפית
צדקה וחסד

**מרת
ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ח"ר משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חזקת סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

**מאורות
הדף היומי**

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ט' תשרי תשפ"ז

מסכת בכורות ב' - ח' ♦ ידים ג', ד' - ד', ג'

גליון מס' 1426

השבוע בגליון

♦ עריכת שטרות מכירה אחת לשנה

♦ מסכת בכורות
♦ בכורות בימינו
♦ בזמנינו, מצווה למנוע את קדושת הבכור
♦ כיצד נוהגים בבכור קדוש בימינו
♦ מדוע נוהגים למכור דווקא את הקנה של הבהמה

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

דרכי דרכי נועם

אחת ממעלותיהם של לומדי התורה היא, כפי שאומר רבי מאיר במסכת אבות (א/ו): "אוהב את המקום, אוהב את הבריות". אדם העוסק בתורה לשמה בכוונה הראויה, למלא את רצון הבורא, זוכה לאהוב הן את המקום והן את הבריות, ויודע הוא כיצד לאהוב את הבורא ואת הברואים, כפי שניתן ללמוד מהמעשה שלפנינו:

צל ואור משמשים בערבוביה בחלל חדר האוכל הגדול של הישיבה, המשמש כבית מדרש ארעי עד לסיום בניית היכל הישיבה. בעוד זמן מה תשקע החמה, וקדושת היום הגדול תימוג לה אל תוך הליל. זה עתה עומדים כל הקהל להתפלל את תפילת נעילה, וליבות כל המתפללים נשואות בתחינה אל אבינו שבשמים.

קהל מתפללים מגוון ביותר נמצא בחדר האוכל הגדול. מעל לחמש מאות יהודים מכל גוני "עמך בית ישראל" מצטופפים זה לצד זה, עקב בצד

מסכת בכורות

לאחר הפוגה של כמחצית השנה מן העיסוק בדיני הקרבנות, אנו שבים לעסוק בענייני 'קדשים' מסכתות זבחים ומנחות, הפותחות את סדר קדשים, עוסקות בעניינים הכלליים של ענייני הקודש והקרבן, ואילו מסכת בכורות, אותה אנו מתחילים ללמוד בימים אלו, עוסקת בפרוטרוט בדיני הבכורה, כמו גם מסכת ערכין, שלאחריה, המיוחדת לענייני הקדשות לבדק הבית, ומסכת תמורה, המאגדת את ענייני המרת הקרבנות ופדיונם.

מסכתנו היא המסכת היחידה, מבין המסכתות העוסקות בדיני קדשים, אשר סוגיותיה והנלמד בה נוגעים לזמנינו אנו. בעוונותינו הרבים חרב בית המקדש ובטלה העבודה בו, ובעוד דיני הקרבנות הנלמדים במסכתות האחרות, אינם מעשיים לימינו, הרי מסכתנו עוסקת בקדושת הבכור, אשר חלה מעצמה, ללא הקדשת הבעלים, בכל מקום, בכל זמן - כל יהודי שבהמתו הטהורה הבכירה וילדה זכר, וולדה הבכור קדוש הוא, ויש ליתנו לכהן.

המסכת שלפנינו: הפרק הראשון של המסכת, מתמקד בדינו של "פטר חמור", הלא הוא בכורה של האתון, שמצווה לפדותו תמורת שה, ולתת לכהן, את השה. אם לאו, יש לערוף את ראשו של החמור הבכור. פרקנו השני עוסק בבכור בהמה טהורה, אשר מלבד החובה ליתנו לכהן, חלה עליו קדושת קרבן. הפרק שלאחר מכן, מתמקד במקרים מיוחדים, האם נאמרו בהם דיני בכורה. בפרק הרביעי, מבוררים הלכות הנוגעות לדיני נתינת הבכור לכהן, כמו גם הכללים על אודות הנאמנות לקבוע כי בכור מסוים הוא בעל מום ואין צריך להקריבו. הפרק החמישי עוסק גם הוא בכללים אלו, בנוסף לעיסוקו בהלכות שלפיהן יש לנהוג בבכור, גם זה שנפל בו מום. הפרק השישי מוקדש לליבון דיני המומים. אגב כך, הפרק השביעי מוקדש לכהנים, איזה מום פוסלם מעבודתם. לא ניתן לפרט כאן את דיני המומים, אך נציין, כי בבהמה קיימים חמישים סוגים של מומים הפוסלים אותה להקרבה, ומאה ארבעים מומים עלולים לפסול את הכהנים מעבודתם. מומים אלו, הלא המה כתובים לסדרם

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף וולף** ז"ל ב"ר ברוך מנחם מנדל הי"ד

נלב"ע מוצאי יום הכיפורים תשס"ד **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל צבי הפטקה** ז"ל

ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג

וזוג' מרת **בלה** ע"ה

ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט

תנצב"ה

הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **לאה נוימן** ע"ה

ב"ר אברהם יהודה ז"ל

נלב"ע י"א בתשרי תשמ"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם אביש פירר** ז"ל

ב"ר משה מנחם ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשס"א

ומרת **עדינה טובה** ע"ה

ב"ר יעקב צבי הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשס"ח

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי ארליך** ז"ל ב"ר אהרן ז"ל

נלב"ע י"ב בתשרי ה'תש"ם **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **טוביה ארליך** ומשפ' שיחיו - אלקנה

נר ה' נשמת אדם

ברמב"ם (הל' ביאת המקדש, פרקים ז', ח'), המציין, כי "עיקר מעשיהם התדיר" של בית הדין שבלשכת הגזית, היה בדיקת הכהנים ממומים ווידוא ייחוסם (שם סוף פ"ה). הפרק השמיני, מתייחס להלכות פדיון הבן, ואגב כך הוא עוסק מעט בהלכות בכור אדם מאביו, הנוטל פי שניים בירושת אביו. בפרק התשיעי, החותם את המסכת, נעסוק בדיני מעשר בהמה, אשר נקבעו בשלהי מסכת בכורות, משום הדמיון הרב שקיים בין מעשר בהמה לבין הבכור. שניהם נוהגים בכל מקום ובכל זמן, אלא שהבכור מתקדש מאליו, ומעשר בהמה מתקדש על ידי הבעלים בלבד. לפיכך, חכמים גזרו, שבימינו, לאחר חורבן בית המקדש, לא יקיימו את מצוות מעשר בהמה, אשר לפיה יש להפריש מעשר מן העדר ולהקדישו, כדי שלא יתרבו בהמות קדושות שלא ניתן להקריבן, ויבואו לידי תקלה (לקמן נג' ועיי"ש ברש"י ד"ה "משום תקלה").

המרכיבים הייחודיים של מסכת בכורות, דיני קרבנות ודיני ממונות המשולבים ביחד ומשלימים זה את זה, כגון, איזה סוג של קניין מועיל כדי למכור לנוכרי את הבהמה המבכירה, ספק בכור, ועוד, גורמים לכך שהלומד את המסכת, מתוודע להלכות רבות במקצועות התורה, תוך כדי עיסוק באותו נושא.

דף ב/א בישראל אבל לא באחרים

בכורות בימינו

אמרה תורה, כי בהמה טהורה שהבכירה זכר, הרי הוא "בכור" הקדוש בקדושת בכור, ויש ליתנו לכהן אשר מעלהו על המזבח. קדושתו של הבכור חלה מעצמה, ואינה תלויה בהקדשת הבעלים, אף על פי שמצווה על הבעלים לקדשו בפה. השוחט אותו נענש בכרת! כדינו של שוחט קרבן מחוץ לבית המקדש, ואף להטיל בו מום, בבכור זה, כדי שיחדל מלהיות קורבן - אסור. כאשר נולד בכור עם מום, או שנפל בו מום לאחר לידתו, הוא אינו יכול לשמש כקרבן, אך עדיין יש לתיתו לכהן, כדין מתנות כהונה, ולעולם אסור לעבוד בו, ולגזוז את צמרו.

בזמנינו, מצווה למנוע את קדושת הבכור: בזמן שבית המקדש היה קיים, לא היה זה מן הראוי למנוע את קדושתו העתידית של הבכור העתיד להיוולד, בכל דרך שהיא (עיי' לקמן ג/ב תוס' ד"ה "דקא"). אולם, בימינו, לאחר שחרב בית המקדש ואין אפשרות להקריב את הקרבנות, בכללם הבכור, נהגו למכור לנוכרי חלק מן הבהמה המעוברת, וכך הבכור שיוולד אינו קדוש בקדושת בכור, כמבואר במשנתנו. ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' ש"ב) אף מגדיר זאת כמצווה: "בזמן הזה, מצווה לשתף עם העובד כוכבים קודם שיצא לאויר העולם, כדי לפטרו מהבכורה, אף על פי שמפקיע קדושתו, הכי עדיף טפי כדי שלא יבא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ובעבודה".

כיצד נוהגים בבכור קדוש בימינו: אם בכל זאת נולד בכור בהמה טהורה שאמו שייכת ליהודי בלבד, אין ברירה, אלא יש להאכילו ולטפל בו, אף על פי שאין בו כל תועלת, עד שיפול בו מום. במצב זה נדרשו הפוסקים להתמודד עם שאלה שנוצרה כתוצאה מן האילוף. כהן אינו רשאי לסרב לקבל מתנות כהונה, מפני שיש בכך בזיון למתנות הכהונה. כל עוד המדובר במתנות כהונה שהכהן יכול להשתמש בהן, ניחא. אך מה יעשה בימינו כהן שינתנו לו בכור הקדוש בקדושת קרבן. כל הוצאותיו עליו ואך הפסדים יהיו לו ממנו. לפיכך נפסק להלכה (שו"ע יו"ד סי' ש"ו סעי' ד'), כי אם הישראל, בעל הבהמה המבכירה, פשע ברשלנותו ולא דאג למכור את הבהמה לנוכרי, הכהן אינו חייב לקבל את הבכור. הלכה נוספת שנוצרה היא, כי גם את אותם הבכורות שקדושתם לא בטלה שלא באשמת הבעלים, הישראל אינו רשאי לתיתם לכהן כדי להרגיזו ולהקניטו...

מדוע נוהגים למכור דווקא את הקנה של הבהמה: שיתוף הנוכרי בבהמה, מתבצע על ידי מכירת אבר של הבהמה, רצוי מלכתחילה שיהא אבר שהנשמה תלויה בו (ט"ז וש"ך יו"ד סי' ש"כ ס"ק ג'). בימינו נוהגים למכור את הקנה ואת הוושט, שהם איברים שהנשמה תלויה בהם, אך אינם עולים ממון רב. זאת, כדי שהמכירה תתבצע בלב שלם על ידי המוכר, שאם יזדקק למכור ריאה או חלק חשוב אחר של הבהמה, שמא יקפנו ליבו ולא ימכרו בלב שלם. אכן, בשיחת רקע שערכנו עם רב המתמצא בנושא זה, הוא סיפר, כי רב מושב מסויים, התעקש להמשיך ולמכור לנוכרי את הריאה כנהוג מימי קדם, ובסופו של דבר, כאשר הגוי בא לממש את קנייתו, וליטול את הריאה, בעל הבהמה גירשו מעל פניו...

עריכת שטרות מכירה אחת לשנה: בארץ ישראל, בית המדרש למצוות התלויות בארץ, מטפל במסירות בנושא זה, כעשרים וחמש שנה, ובמשחטות שברחבי הארץ, אין מקבלים בהמות ממשקים שמבכירותיהם לא נמכרו טרם המלטתן. פעם בשנה, מספר הרב א. ש. מחיפה, העוסק בנושא, בעל המשק חותם על שטר הרשאה, שבו הוא נותן לרבנים את הזכות הממונית למכור את מבכירותיו לנוכרי. אמנם, די במכירה זו שנתית, משום שבהמה אינה ממליטה טרם ימלאו לה עשרים וחמשה חודשים, אך כדי למנוע כל ספק, מבצעים את המכירה אחת לשנה. שטר זה, הינו בעל תוקף הלכתי, וכמו כן מקפידים שיהא לו תוקף גם בחוקי הערכאות, כדי למנוע אפשרות מבשל המשק לטעון, כי לא ידע על מה הוא חותם.

ספק אם הבהמה נמכרה לנוכרי: ספרי השו"ת מלאים במקרים שונים של ספיקות בכור ובפטרונות ההלכתיים, במקרים שבהם היו כאלו. אחד הספיקות הוותיקים, מתייחס לבכור שנולד לפני כשלוש מאות שנה. בעל הבהמה שיגר שליח שימכור לגוי חלק מן הבהמה. השליח נעלם כלא היה, ואין ידוע אם מכר את הבהמה לנוכרי אם לאו. ה"משנה למלך" (רמב"ם הל' בכורות פ"ד הל' א' הורה, כי יש להתיר את הוולד כאל בכור ודאי, שכן, אף על פי שחזקה שליח עושה שליחותו, אין בכחה של חזקה זו להתיר ספק דאורייתא (עיי"ש בכל דבריו, ועיי' "פתחי תשובה" סי' ש"כ ס"ק ב').

גודל, ואיש איש מהם שקוע בעולמו הוא. יש מהמתפללים, שזה עתה יצאו מעמק הבכא ועלו לארץ ישראל מאירופה הרוויה בדם יקיריהם.

לצידם התנועעו יהודי ארץ ישראל שחיו בדוחק ובעוני אשר לא אחת ידעו צער ומכאוב. זאת, מלבד תלמידי הישיבה השוהים במקום. במרכז, באמצעו של האולם סביב הבימה, עומדים צפופים ילדי "בתי אבות", ילדים יתומים, או אחרים אשר נשלחו על ידי הוריהם ללמוד בבני ברק ולקבל חינוך ברוח ישראל סבא אשר לא ניתן היה להעניק להם בעיר מגוריהם עקב הסביבה או המצב הכלכלי בו הם היו שרויים.

אין הרב נוהג לטייל בזמני התפילה בהיכל, לא כל שכן ביום הקדוש, אך לפתע נראה הרב נוטש את מקומו ומתחיל לצעוד לעבר יעד בלתי מוגדר. הקהל עצר את נשימתו ועקב בהתעניינות לאן מועדות פניו של הרב. נחושים שונים עלו בליבות המתפללים, אך איש לא קלע אל המטרה. הרב ניגש אל אחד הילדים שהצטופפו בתוך הקהל הגדול, התכופף לעברו בחיבה ולחש דבר מה באוזנו תוך כדי לטיפה קלה על לחיו, ושיחה קצרה התנהלה ביניהם. בסיומה חזר הרב אל מקומו והצטרף אל הקהל העומדים לשפוך את שיחם אל בוראם בעת נעילת שער.

מי הוא ילד זה אשר הרב פנה אליו בשעה עילאית זו? במה זכה שיאמר לו הרב את שאמר? אמת, כי נחמד הוא הילד מנחם ונבון ככל ילדי ישראל ואולי אף מעט יותר, אך לא היתה זו הסיבה שדווקא אליו פנה הרב. טעם אחר עמד אחרי שיחתו של הרב.

למנחם ימלאו ביום ראשון של חג הסוכות שלש עשרה שנה. בעוד ארבעה ימים יצטרף ללגיונו של מלך ויכנס לעול התורה והמצוות, במסיבה מפוארת שתערך לכבודו בסוכת הישיבה. לכן ניגש אליו הרב! כידיע, נער הנעשה בר מצווה, מתענה בתענית הסמוכה לבר המצווה ולמנחם היתה זו תעניתו הראשונה.

אוהב הרב את בוראו, ובשעה כה קדושה היה שמח להתייחד בתפילה אל בורא עולם ולפרוק מלבו את כל רגשי הקודש המפעמים בו כלבה רותחת. אולם, אוהב הוא את הבריות, זוכר הוא את מנחמקיה המתענה יום שלם לראשונה בחייו והוא ניגש אליו, רואה את החורון הקל שפשט בפניו, מלטף אותו ושואל: "מיין טייערע קינד, ילדי היקר- איך אתה מרגיש?" וכשהילד עונה מה שעונה ממשיך הרב בדבריו פיוס וחביבות: "לא זמן רב נותר ילדי, עוד מעט ותוכל לחזק את ליבך". או

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"

מכון שר התורה
מכון ראש הישיבה
הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

מכון שר התורה
הגרי"ג קניבסקי זצוק"ל

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764 *

העמד את הבכור על חזקה שאינו קדוש: שנים רבות אחר כך, בשנת תרע"ז, לפני כתשעים שנה, העלה גאון בשם רבי יעקב קאנטראוויץ זצ"ל, שאלה מעניינת על פסיקתו של ה"משנה למלך". כלל ידוע קובע, כי יש להעמיד דבר על חזקתו. כלומר, אם אינך יודע כיצד לנהוג בו, וברור לך מה היה מצבו לפני שהתעורר הספק - אל תשנה מאומה. והנה, לפני שהספק התעורר, היינו: לפני המלטת הבכור, הוא היה עובר. עובר הרי אינו קדוש ויש להותיר מצב זה על מכונו...

העמד את הבהמה על חזקה שלא נמכרה...: ברם, אחיינו, גאון צעיר בן עשרים ושלש, השיב לו, כי אם הוא מבקש להשתמש בכלל זה כדי להתיר את הבכור, הרי שדווקא מכח כלל זה יש לאסור אותו, שכן, מאחר שיש להעמיד דבר על חזקתו, יש לקבוע כי האם ועובר לא נמכרו לנוכרי, שהרי לפני שהספק התעורר, כך היה המצב...

הגאון הצעיר התפרסם לימים בכל תפוצות ישראל, כרבי משה פיינשטיין זצ"ל (ש"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א סי' ר"א, ר"ב, ר"ג. עיי"ש שהאריך בנדון אם חזקת מרא קמא מכריעה באיסורים) [רבני בית מדרשו העירו על עיקר דבריו של הג"ר יעקב, כי חזקה זו אינה פשוטה כל עיקר, מאחר שלפנינו ודאי לידה, כפי העולה מדברי התוס' בע"ז לד/ב ד"ה "אי" וכש"כ בחידושי הגרעק"א עמ"ס חולין ג/ב ד"ה בגמ'. ועוד, שחזקת הולד קודם לידתו, היא חזקה העשויה להשתנות].

דף ד/א קח את הלוים

ששה בכרס אחת - אין תשובה אחרת

יהודי בכור לאמו, הנולד בדרך טבעית, ולא קדמו לו לידות כל שהן, גם של נפלים, הרי הוא בכור הזקוק לפדיון הבן. במלאת לו שלושים יום, מצווה על אביו לפדותו אצל הכהן על ידי נתינת חמשת סלעים לכהן השבוע אנו למדים על פדיון הבכורים הראשון, אשר נעשה במדבר. בכורים אלו נפדו על ידי בני שבט לוי. משה העמיד כל בכור בישראל מול לוי, ואמר לו "פדאך בן לוי זה". מאחר שהלוויים שאבו את קדושתם מן הבכורות שנפדו על ידם, היה על משה רבינו לוודא, כי מספר הלוויים אינו עולה על מספר בכורות ישראל, שאם כן, יוותרו לוויים שלא יהא מקור לקדושתם ("העמק דבר" במדבר ג/מא, ועיי"ש שמדויק כן בסנהדרין ז/א). אכן, מניין הלוויים הזכרים מגיל חודש עמד על עשרים ושניים אלף ושלש מאות, ומניין בכורי ישראל היה עשרים ושניים אלף, מאתיים שבעים ושלשה [שלש מאות מן הלוויים היו בכורים, שלא פדו את בכורי ישראל, וכך היו יותר בכורי ישראל מלוויים היכולים לפדות]. לכל הלוויים היה בכור שממנו קיבלו את קדושתם, והבכורים שלא היו לוויים כנגדם, נפדו על ידי פדיון חמשת סלעים המפרשים מגלים עניין רב בנתונים המספריים שאליהם אנו נחשפים במהלך לימוד הסוגיה, מאחר שבאמצעותם ניתן לעמוד על קצב התפתחות העם היהודי בארץ מצרים, ועל התרבותו הבלתי טבעית, כדברי חכמינו ז"ל, שבמצרים כל אשה ילדה ששה בכרס אחת (מכילתא, בשלח).

הרמב"ן (במדבר ג/יז) מצביע על כך, כי כאשר מנו את הגברים מגיל עשרים שנה ומעלה, נמנו בשבט מנשה, הקטן מבין השבטים, עשרים אלף ושלש מאות גברים (במדבר א/לה). בו בזמן, כל הזכרים של שבט לוי מבן חודש ומעלה, עמדו על מספר זה בדיוק. נתונים אלו מעלים תמיהה, כותב הרמב"ן: "איך לא יהיו עבדיו וחסידיו ברוכי ה', כשאר כל העם. ואני חושב, שזה חיזוק למה שאמרנו רבותינו" (תנחומא וארא ו), שבני ישראל אשר השתעבדו במצרים, התרבו מעל לדרך הטבע, אך שבט לוי ששקדו על תלמודם ולא מיררו את חייהם בעבודה קשה, התרבו כדרך כל הארץ (ועיי' מש"כ ה"אור החיים" הק' שם ג/לט).

המשכיל והסטטיסטיקה: הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, סיפר על דו שיח מרתק שניהל חמיו, הגאון רבי אליעזר גורדון זצ"ל, ראש ישיבת טלז, עם אחד המשכילים. משכיל זה טען, כי הוא מאמין בכתוב בתורה, אך הוא כופר, רח"ל, בדברי חז"ל, כי במצרים היתה אשה יולדת ששה בכרס אחת. משהניח כן, אף קושיה היתה לו. כאשר בני ישראל יצאו ממצרים, היה מספר הגברים מגיל עשרים עד גיל שישים, שש מאות אלף. לכשנוספו להם את הנשים, הזקנים והילדים, המספר יאמיר, לפי היחס הסטטיסטי המקובל בין הגילאים, לכשני מליון וארבע מאות אלף איש. כיצד, הקשה המשכיל, התרבו בני ישראל בתוך מאתיים ועשר שנים, משבעים נפש לעם עצום ורב? אין זאת, סיים בסיפוק, אלא שבמהלך שנות מגוריהם במצרים, התערו בהם מצריים רבים, וזוהי הסיבה לכך שעם ישראל התרבה בקצב מדהים כל כך.

חמישים ושלשה ילדים במשפחה: אם שאלת בסטטיסטיקה, השיב לו ר' אליעזר טעלזר, נענה לך כאילוולתך. בנתונים המופיעים בתורה, הן מאמין אתה, כך הצהרת. ובכן, מדע הסטטיסטיקה מלמד, כי הבכורים מהווים כחמישית מן האוכלוסיה, הן זכרים והן נקבות. הוי אומר, שכעשרה אחוז מן האוכלוסיה, הם בכורים זכרים. לאור נתונים אלו היו צריכים להמצא במדבר כמאתים וארבעים אלף בכורים זכרים מבני ישראל... ואילו בספירת משה רבינו נמצאו עשרים ושניים אלף ושלש מאות ושבעים בכורים בלבד, הוי אומר, על כל חמישים ושלשה ילדים בכור אחד... הרי לך, כי התרחש שם ריבוי על טבעי, והנחתך כי עם ישראל בצאתו ממצרים הורכב גם ממצריים, מתערערת באחת. ששה בכרס אחת - אין תשובה אחרת (ועיי' "אמת ליעקב", להגר"י קמינצקי זצ"ל, שג"כ עמד על כך. "תבונה" ניסן תש"י ובקצרה ב"אזנים לתורה" שמות א/ז, ועיי' "משנת המלך" במדבר שם).

דף ו/ו לאסור חלב

"יוצא מן הטמא" - גבולות וסייגים

במאמר הבא נתמקד בכלל תלמודי יסודי, אשר הסוגיות שבהן אנו עוסקים בימים אלו, מהוות לו עוגן עיקרי: "היוצא מן הטמא - טמא, היוצא מן הטהור - טהור". לאמר, תוצרתו של בעל חיים טמא, טמאה

אז, אחר שביטא את הרגש העז של אהבת הבריות המפעפע בליבו ובדק לשלום "ילדו", פנה הרב אל מקומו והתפלל בהתרגשות את תפילת הנעילה. מעשה זה מתפרסם כאן לראשונה, והובא לידיעתנו על ידי אותו ילד שבחג הסוכות שנת תשי"ב חגג את כניסתו לעול תורה ומצוות. אכן, אחת ממעלותיו של לימוד התורה, הוא היכולת להפוך את הלומד לבעל נפש מעודנת יותר ולהובילו לאהוב את המקום, לאהוב את הבריות ולקרוב לתורה. בתקופה זו אחר חג שמחת תורה, כאשר רקדנו עם ספר התורה בשמחה ובגיל, היטיב להגדיר אחד ממגיד השיעור שאמר, כי בשמחת תורה רקדנו עם התורה כשהיא סגורה, וכעת מוטל עלינו להתייבש ולהתחיל ללמוד במרץ ועל ידי כך נזכה שידבקו בנו כל אותן מידות טובות המשתרשות באדם המקדיש מעיתותיו ללימוד התורה הקדושה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ד/א קח את הלוים

"... ופדיוני בכוריה"

בקינת "אלי ציון ועריה", החותמת את הקינות לתשעה באב, אנו מונים בצער ובכאב את האבדות שאנו חסרים מאז החורבן, ביניהן "פדיון בכוריה".

רבים תמהו, הרי פדיון הבן לא בטל בזמן הזה. **הסטייפלער** זצ"ל פירש, שהכוונה לכך שהלוויים בטלים מעבודת בית המקדש, והם מכונים "פדיוני בכוריה", על שם שפדיון הבכורים הראשון נעשה על ידי הלוויים, ללא תשלום מעות לכהן, אלא כל בכור ישראל נפדה על ידי בן לוי שעמד מולו ("קינות קול ברמה", עמ' ש"ח).

דף ה/ב פטר חמור

פטר חמור מצרי

הורתנו תורתנו הקדושה לפדות את פטר החמור בשם.

האם השה הפודה צריך לעמוד בסמיכות לחמור בשעת הפדיה, או שמא החמור יכול לעמוד בקצה העולם והשה בקצה השני? שאלה זו מפורסמת ועתיקה, ויש שהביאו אסמכתא מרתקת לכך שעליהם להיות סמוכים זה לזה.

כאשר יעקב אבינו עמד לצאת מן העולם, הוא ביקש מבנו (בראשית מז/כט), "אל נא תקברני במצרים". במדרש תנחומא נאמר (פרשת ויחי), כי יעקב אבינו אמר "שלא יפדו בי המצרים שנמשלו בחמור". כלומר, שהמצרים לא יינצלו בזכותו מעשרת המכות, שהרי ישראל קרויים (ירמיהו ג/יז) "שה", והמצרים מכונים (יחזקאל כג/כא) "חמורים", ולפיכך הוא חשש שהחמור ייפדה בשם...

כאשר הוא הרחיק לארץ ישראל, שוב לא נפדה החמור על ידי השה. הרי לנו, כי על הפדיון להעריך בעשה שהשה והחמור סמוכים זה לזה... (הובא ב"משמר הלוי" בכורות עמ' ס"ח).

דף ו/ב כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש

שמעון החזן

פעם הוצע לקהילת קמפנא חזן בשם שמעון, אשר לא היה ירא שמים, בלשון המעטה.

הציבור חשק בו מאד, עקב קולו הערב, ורבה של

העיר, בעל "מעון הברכות", ביקש להמליך בידיו הטוב, רבי יוסף הצדיק, רבה של פוזנא וחתנו של ה"נודע ביהודה", והוא שיגר אליו מכתב לאמר: "שמעון זה דורש כל את ואת שבתורה, את החזיר ואת הטריפה ואת הנבלה, כיון שהגיע לאת ה' אלוהיך פירש..." (האוצר היהודי, 25).

ואסורה למאכל, ותוצרתו של בעל חיים טהור, טהורה ומותרת למאכל. לפיכך, ביצת עוף טמא אסורה באכילה, אף על פי שהביצה אינה עוף, והתורה אסרה על אכילת העוף בלבד. כמו כן, חלב של בהמה טמאה אסור באכילה, אף על פי שאין כל ספק כי החלב אינו חלק מגוף הבהמה, שכן, היוצא מן הטמא - טמא. לאחר שהתוודענו לכלל חשוב זה, נעניק לו את צבינו הייחודי, תוך כדי התבוננות במקרים אחרים.

אכילת רגלי הדבורים: ראשונים רבים (תוס' עבודה זרה ס"א ד"ה "ההוא" ועוד) מתקשים להבין, כיצד מותר לאכול דבש דבורים. שכן, בתוך הדבש מעורבים חלקים מרגליהן של הדבורים שהיו במגע עם הדבש באחד משלבי הכנתו. בעבר ייחדנו מאמר [עבודה זרה ס"א דף ס"א, מאמר: "הדבש - חומר משמר וכחומר מעכל כאחת"] לתשובותיהם של הראשונים ולהבנת דבריהם. רוב הראשונים סוברים, כי הדבש ניוון בתכונה ייחודית, שכל הנבלע בתוכו מתעכל והופך לדבש! [בתנאי שאינו שלם] ולפיכך, מותר לאכול את הדבש שנפלו לתוכו חלקי רגלים של דבורים, שהרי הן הפכו לדבש.

מדוע רגלי הדבורים אינן "יוצא מן הטמא"? לכאורה, בזה הרגע הונחו לפנינו שתי הלכות הסותרות זו את זו בעליל. שהנה, חלב זך שנחלב מבהמה טמאה, אסור באכילה משום "יוצא מן הטמא". במה, איפוא, טובות ממנו רגלי הדבורים שהפכו לדבש. כלום אינן "יוצאות מן הטמא"? כלומר, לכאורה, העובדה שהדבש מעכל את רגלי הדבורים, אין בה כדי להתיר את אכילתו, משום שהדבש שנוצר, אינו אלא יוצא מן הטמא, ועליו להיות אסור.

היסוד הגדול בדין "יוצא": מכח הסתירה המהותית שבין שתי ההלכות, הניחו רבותינו האחרונים זצ"ל (עיי' שו"ת "זכר יצחק" ח"ב סי' מ"ו אות ב', שו"ת "חלקת יואב" יו"ד סי' ז', "קהילות יעקב" בכורות סי' ה'), כי לפנינו הגדרה חשובה המעניקה צביון מחודש לכלל "היוצא מן הטמא טמא". נתחיל מרגלי הדבורים. התורה אסרה עלינו לשתות דם בהמה. אם מסיבה כל שהיא, הדם הפך למים, הוא מותר באכילה, שכן, התורה אסרה על שתיית דם, והחומר שלפנינו כבר אינו דם. כמו כן, התורה אסרה על אכילת דבורה, ומשזו הפכה לדבש, היא כבר אינה דבורה, החפץ שנאסר פרח ואיננו, ולפנינו מהות חדשה. ברם, היוצא מן הטמא, אף על פי שהוא שונה בתכלית מן הטמא שממנו יצא, החלב הרי אינו דומה במאומה לבהמה, בכל זאת הוא אסור באכילה. שכן, סיבת איסורו אינה נעוצה במהותו, הוא אינו אסור משום שהוא 'בהמה טמאה', אלא משום שהוא 'יוצא'. מוצאו, הוא סיבת איסורו. מעתה, לעולם היוצא מן הטמא אסור, שכן בלתי אפשרי לשנות את העבר, והיוצא מן הטמא אסור משום שהוא "יוצא", כזה היה וכזה יישאר לעולם. אולם, הדבורה אשר סיבת איסורו אכילתה היא משום שהיא 'דבורה', אסורה כל עוד היא דבורה, ומרגע שהיא חדלה מהיות דבורה, איסורה פורש כנפיים.

חלב בהמה טהורה: האם אכן, כל חפץ אסור שמהותו השתנתה מותר באכילה? הלמאי מבואר בגמרתנו (ב"ב, א) כי אלמלא התורה היתה מתירה את שתיית חלבה של בהמה טהורה, היה זה אסור באכילה, משום שמקור החלב הוא בדמה של הבהמה האסור באכילה. הרי הדם הפך לחלב, מהותו השתנתה, מדוע, איפוא, יש צורך בפסוק מיוחד כדי להתיר את שתיית החלב?

גם על שאלה זו האחרונים נתנו את דעתם, והם מבארים, כי כל שינוי אשר הוא חלק מתהליך טבעי של החפץ המדובר, ומונח בסוד יצירתו, אינו נחשב שינוי אשר בסיועו החפץ חומק מן האיסור. לפיכך, מאחר שהתורה אסרה לאכול דם, ודם זה מטבעו הופך לחלב בגוף הבהמה, הרי שהדם ההופך לחלב נכלל באיסור המקורי של התורה, ואין כל עילה להניח כי האיסור אינו חל על החלב. ברם, אם השינוי אינו חלק מתהליך טבעי של החפץ, וכגון, רגלי הדבורים המתעכלות בתוך הדבש והופכות לדבש, אלו, השתנו באופן מהותי, פסקו מהיות רגלי דבורה והפכו לדבש (עיי' "קהילות יעקב" שם).

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < עכשיו! 3029 *

חודש ראשון התנסות חינם

מאירים את מסכתות בכורות-ערכין-תמורה

המרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה

מוקד ישר לנמרות "דף היומי": 02-804-3333

הראשון: מאר מוקד ספוסק שוק חשק לילמד

• נסח תמרא והתפרסם שנה יסודית מסיבת תמראת כל
מחזיק הש"ס של "דף היומי" • תמרא "דף היומי" והתפרסם
מקורם ומספיקם מיוון כשרית • יתקן מידת הדין
הקריאה והלשון כאבי קדים

• תוספת טמאות מיוון דף היומי ליד הש"ס • כסף
הדף כסף בארד תמראת - "מארות תמראת" • תמראת
הלימוד כוחות ומעשה מיוון הדין תמראת מארות תמראת
התפרסם בחזיתת עין תוספת

מארות
הדין

לעילוי נשמת

מרת **טויבע חוה קנופך** ע"ה

ב"ר חנוך העניך ז"ל

נלב"ע י"א בתשרי תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **נחמן יזרבלביץ** ז"ל

ב"ר אלימלך הלוי ז"ל נלב"ע י"ב בתשרי תשס"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם אבא פקטר** הי"ד ב"ר אהרון לפידות ז"ל נלב"ע י' תשרי

ומרת **רויזא פייגל פקטר** הי"ד ב"ר יעקב גולדשטיין ז"ל נלב"ע י' תשרי

תנצב"ה

נר ה'
נשמת
אדם